

Oponentský posudek na bakalářskou práci Aleny Buštové Možnosti a ambice romských žáků základních škol v oblasti dalšího studia a profesního uplatnění (2. verze)

Druhá verze práce Aleny Buštové je pročištěnější, sevřenější a lepší a je vidět, že se autorka o pozitivní změny snažila. Řada problémů ovšem přetrvává, a s jinak pozitivními změnami přibývají i další problémy.

Překvapí už **struktura nadpisů**: práce není rozdělena na teoretickou a praktickou část, nýbrž praktická část je jako kapitola 6, která po oddílu 6.1 rychle končí a vlastní praktická část se nachází v kapitolách 7-10. Také je v kapitole o legislativním rámci zařazena pasáž o obsahu předmětů a pod Dekádou romské inkluze je zařazen nelogicky text Angličana o anglických Romech. Název kapitoly Integrace a inkluze neodpovídá charakteru ostatních názvů, se mi zdá nejasný.

Dějiny vzdělávání Romů obsahují sice méně irelevantních informací než obdobné pasáže v minulé práci, jsou však poněkud zmatené, nepřesné a neprovázané mezi sebou a se zbytkem práce. Autorka neříká jasně, proč začíná obdobím vlády Marie Terezie a pak skáče přes celé dekády atd. Nevysvětluje, jak přispěl dekret prezidenta o pracovní povinnosti k migraci Romů do Česka (s.11). I když se **práce s prameny** zlepšila, stále není dostatečná: doporučené texty (Hlaváčková, Marešová, Šebová) jsou obsaženy jen v poznámce pod čarou (s.16), že se věnují tématu podrobněji. Stále je ovšem citována Kušnieriková, bohužel zrovna trochu ideologické pasáže jako například u autorkou nepřesně vymezeného období 1948-60. U pasáží o etnolektu a bariéře nejsou vůbec zmíněny výzkumy Šebesty, Bedřichové a Schormové.

Na některých místech autorka zapomíná na věcnost slohu a **opomíjí konkretizaci**. Mám na mysli pasáž o Integraci a inkluzi (s. 25) začínající tím, že „byly zpracovány různé koncepce romské integrace“, aniž bychom se dozvěděli, že to bylo v ČR na úřadu vlády.

Pokračují autorčiny problémy s **kritickým uchopením pramenů**. Například výsledky sčítání lidu v souvislosti s Romy jsou pouze převyprávěny, aniž by byla diskutovány jejich výsledky, což se běžně děje i v publicistických článkách.

Nyní k **praktické části**:

Cíle výzkumu (s.41) jsou zformulovány ne zcela přesně, a jazyková neobratnost („Výzkum byl zaměřen na ambice žáků, zda využívají možností, které jim přinesla reforma“, „přístup mladé romské generace ve vztahu k jejich profesním výhledům“ – obojí s.41) pravděpodobně ukazuje i nejasnost názorů.

Buštová stále jako by zcela nevěděla, co jí její zdroje přinášejí, co lze z jednotlivých pramenů vysoudit. **Práce se zdroji** dělá autorce očividně potíže.

Svůj výzkumný vzorek a jeho možný dopad na výsledky nereflektuje – slušelo by se naznačit možné ovlivnění výsledků tím, že vybírá školu na Havlíčkově náměstí, teda školu ne zcela typickou, a naopak v Boleslavově ulici tím, že zvolila zkoumat jen praktických třídách, se odřízla od možnosti porovnat na té samé škole a v té samé lokalitě úspěšnější romské děti, navštěvující „základní“ třídy, od těch z „praktických“ tříd.

Významným přínosem je – nebo by mohla být – komparace s výzkumem vedeným organizací GAC. Bohužel u ní se ovšem opět projevuje nedostatečná reflexe: Buštová nikde nereflektuje,

jako metodou materiál vznikal (rozeslání dotazníků školám), čím se odlišoval od jejího, a jakou povahu mají tedy data GAC a její. Komparace probíhá pouze na základě číselných výsledků, a dokonce tam, kde se jedinkrát odchýlí výsledky Buštové od GAC (s.56), je to pouze bez interpretace konstatováno. Řekl bych, že si tím dokonce autorka zbytečně škodí, protože se pak nabízí otázka, proč k tak velkému vzorku GAC přidává tři školy, čili méně než procento.

Dalším příkladem nekritické práce s daty je vyhodnocení rozhovorů s pedagogy (od s.64). Buštová sice správně zdůrazňuje, že jde o subjektivní názory pedagogických pracovníků (s.64 nahore), ale celá interpretace výsledků je v protikladu k tomu uvedena pasáží že jde o postižení diskutovaného společenského problému (proto nejsou ani v interpretaci rozčlenění podle skupin, což by mohlo ukazovat rozdíl pohledu) a interpretace odpovědí jako subjektivního pohledu se už nikdy neprojeví. Naopak grafy s výsledky jsou uváděny spíše formulacemi jako

„Z položeného dotazu školským pracovníkům ZŠ/ZŠP vyplývá, že základní problém tvoří jazyková bariéra, tj. již popisovaný romský etnolekt češtiny. Jako druhý problém pak byla vyspecifikována adaptace na nové podmínky. Tato je značně ovlivňována jednak *volněji výchovou v rodině a specifickými kulturními vzorci a jednak výchovou v prostředí* sociálně vyloučených lokalit.“ K tomu přistupuje nejasná (resp. příliš kategorická) formulace otázek – hned první dotaz vyžaduje uvedení jen jednoho důvodu pro umístování všech romských dětí, které jsou v PŠ, do těchto škol. Každý z pedagogů pak odpověděl a procenta Buštová vytváří z toho, kolik procent pedagogů vsází (chápu, že ho považuje za nejčastějším, nebo nejdůležitějším?) na ten a ten důvod. Obdobně je to v dalších otázkách.

Zatímco polostrukturované rozhovory s pedagogy v práci zůstaly, zmizely (byť v první verzi problematické) kazuistiky, které mohly přinést „živou“ perspektivu, osvětlit problematiku na konkrétních příkladech, a třeba práce zde ukázat její vícevrstevnou povahu. Autorka se tím zároveň zbavuje šance ukázat, že vůbec studovala romistiku. To z její práce nevyplývá, a doporučené zhodnocení relevance dotazníkové metody mezi romskými dětmi jsem opět nenašel.

Celkově **nevidím v práci ujasněnost, názor a není ještě příliš pevné propojení mezi teoretickou a praktickou částí**. Například: sice se dozvíme o výzkumu ze strany organizace Zvůle práva, ale zda jsou děti v praktických školách oprávněně či ne, na to směřuje jen paušalizující otázka směrem k nespecifikovaným pedagogickým pracovníkům.

Závěr - ve smyslu určitého návodu pro společnost - je až úplně na konci, je pouze deklaratorní, a **nemá vlastně žádnou vazbu ani k teoretické ani k praktické části**.

To podtrhuje přetrvávající celkový dojem, že Alena Buštová si ve své bakalářské práci dostatečně neuvědomuje, **proč a jakou práci dělá, a odkud kam její práce vede**. Pokud to dostatečně neobhájí na obhajobě, budu její bakalářskou práci stále považovat za nedostatečnou, a to navzdory zlepšení, které od minulé verze nastalo.

V Praze dne 10.2.2014
PhDr. Jan Červenka, Ph.D.

